

MARKIRANJE SAVREMENIH IZAZOVA JAVNO-PRIVATNIH KOOPERACIJA U PODRUČJU BEZBEDNOSTI

Miodrag Komarčević,¹ Cvijetin Živanović², Ivan Arnautović³

Apstrakt

Bezbednosno globalno okruženje obeležavaju dva konvergirajuća procesa: privatizacija i militarizacija koji sa različitom dinamikom, opsegom, intenzitetom i načinom rekonfigurišu recentne bezbednosne politike, strateške agende, naučno-istraživačke pristupe, ali i samu praksu bezbednosti. Široko prihvaćena privatizacija bezbednosti, pored redukcije i fragmentiranja državnog monopola sile u ovom području omogućava uvođenje nedržavnih aktera koji samostalno ili u kooperaciji sa državnim klasičnim organima obavljaju sve veći broj poslova bezbednosti. Stoga, javno-privatne kooperacije u oblasti bezbednosti nastaju kao rezultanta globalističkih nastojanja da se smanji uticaj nacionalne države u području bezbednosti a da se istovremeno otvori prostor za uvođenje privatnog sektora kome će država kroz normativni okvir precizno definisati a zatim i poveriti obavljanje čitavog niza poslova koji su ranije tradicionalno obavljali isključivo državni organi. Međutim, prilikom obavljanja poslova bezbednosti od strane javnog ili privatnog aktera često dolazi do pojave rizika koji zahteva kontinuirano praćenje a zatim i upravljanje, odnosno postojanje i formalizovanje strategije upravljanja rizikom kao i pratećih metodologija i najzad definisanje ili održavanje čitavog spektra alata, instrumenata i sredstava za prevazilaženje, ne samo trenutnih nego i evoluirajućih, konvergentnih a naročito sistemskih rizika. Iz perspektive proliferacije brojnih strategija i metodologija za sprečavanje, ublažavanje ili saniranje rizika u ovoj oblasti u radu će posebna pažnja biti posvećena novim rizicima koji nastaju usled izuzetne složenosti, neizvesnosti i nepredvidljivosti atropocentskih i klimatskih rizika i njihovog uticaja na područje bezbednosti, uključujući tu i njihove refleksije na kooperaciju javno-privatnog sektora u području bezbednosti.

Ključne reči: Javno - privatna kooperacija, bezbednost, rizik, atropocen.

Uvod

Već nekoliko decenija naučnici i istraživači iz različitih naučnih grana poput: sociologije, politikologije, ekonomije, prava, informatike itd. ulažu značajne

¹ Miodrag Komarčević, Dr, Visoka strukovna škola organizacionih studija EDUKA, Beograd, Srbija, E-mail: miodrag.komarcevic@vos.edu.rs

² Cvijetin Živanović, Dr, Visoka strukovna škola organizacionih studija EDUKA, Beograd, Srbija, E-mail: cvijetin.zivanovic@vos.edu.rs

³ Ivan Arnautović, Dr, Visoka strukovna škola organizacionih studija EDUKA, Beograd, Srbija, E-mail: ivan.arnautovic@vos.edu.rs

napore da uokvire kako pojam tako i koncept bezbednosti. Budući da dolaze iz različitih disciplinarnih okvira i da bezbednost najčešće posmatraju iz svoje vizure, ne treba da iznenađuje da termin bezbednost ili njen koncept imaju različit epistemološki profil koga po logici stvari, prati i različito semantičko polje. Krajnji rezultat takve konceptualizacije bezbednosti jeste postojanje mnogobrojnih definicija od kojih su mnoge protivrečne, kontradiktorne a u praksi kod većine država, po opštoj oceni ovaj koncept je i dalje sporan a široko tumačenje koje se eksponencijalno širi, pretili da ovaj termin i koncept u heurističkom smislu postanu potpuno neupotrebljivi zbog stalnog njihovog obogaćivanja i konceptualnog rastezanja. Nekontrolisano širenje pojma bezbednost i njegovog sadržaja u praksi generiše brojne implikacije, tako da se ovaj pojam postepeno – više spontano nego diskurzivno – inpostira kao vrsta novog totaliteta a to znači da pojam dobija toliko različitog značenja da on i u nauci i u praksi gubi svoj smisao, svrhu, funkciju itd. Međutim, u novije vreme na fonu napora kritičkih studija bezbednosti, ovaj pojam se našao na meti redefinijskih zahvata koji nastoje da ga vrata u disciplinarnu okvire dajući mu holističku osnovu i konvergentan smisao. Razvoj savremene nauke bezbednosti, kao i uostalom i svih drugih društveno-humanističkih nauka, nalaze se pod snažnim pritiskom rastuće društveno-socijalne i ekološke kompleksnosti. Upravo ta kompleksnost koja je predmet izučavanja brojnih nauka izvan društveno-humanističkog polja, drastično multiplicira bezbednosne probleme i fenomene i produkuje nove refleksivno-konceptualne zahteve kada su u pitanju funkcije, strukture, modeli politike i strategije bezbednosti sa naglašenim imperativnim stavom u pogledu njihove prilagodljivosti, transformativnosti i fleksibilnosti za funkcionisanje u dinamičnom i promenljivom okruženju.

Tako sociolog Matić (2005) najslikovitije tumači pojam bezbednosti navodeći da bezbednost ne bi trebalo da shvatimo kao svakodnevni život pored pripadnika službi bezbednosti, osposobljenih da u svakom trenutku reaguju i preduhitre nedobronamerne građane. Naprotiv, razumevanje pojma bezbednost treba shvatiti kao način življenja svakodnevnice ne razmišljajući koliko je bezbedno hodati ulicom, u koje vreme je najbolje izlaziti iz kuće i koliko treba novca odvojiti od kućnog budžeta kako bi se kupila odgovarajuća tehnološka pomagala radi povećanja stepena lične bezbednosti. Mada se svi skupa trudimo da bezbednost shvatimo kao odsustvo opasnih događaja koji prete ili direktno ugrožavaju vrednosti u sredini u kojoj živimo, upravo takvi događaji su stalno predmet naših analiza. Tako dolazimo do krivičnih dela, prekršaja, delinkvencije, devijantnog ponašanja osoba različite starosne dobi.

U tom pogledu, potrebno je istaći da, na primjer, krivično pravo ističe vrednosti koje su značajne u jednom društvu i odlučnost države da te vrednosti brani primenom odgovarajućih sankcija prema svima koji na različite načine prete da ih ugroze. Dakle, da razjasnimo, krivičnim zakonom su propisane i opisane najteže povrede definisanih vrednosti od strane jedne države dok se kroz zakon o prekršajima sankcionišu blaži oblici njihove povrede. Na ovakav način država sa svojim institucijama jasno stavlja do znanja građanima koji su njeni prioriteti, kako treba da deluju ali u svakom slučaju primarni zadatak treba da bude svima: zaštita građana i njihove imovine od najtežih i najopasnijih vidova ugrožavanja.

Zato, u cilju ostvarivanja ovakvih ciljeva, veoma je važno kreirati i ustanoviti efikasne sisteme radi prevencije, ranog otkrivanja i razumevanja kriminaliteta koji zasnovani pre svega na nauci i struci. Kada je u pitanju naučni doprinos onda svakako u prvi plan treba postaviti kriminologiju i kriminalistiku. U tom smislu, fenomenologija (kao grana kriminologije) nam pomaže da razumemo pojavne oblike krivičnih dela i da preciznije sagledamo karakteristike pojedinih krivičnih dela, odnosno kriminaliteta koji se svrstava u masovne pojavne oblike. Pored fenomenologije tu je i etiologija koja nam pomaže da pronađemo odgovore o uzrocima nekog delinkventnog ponašanja, odnosno da sagledamo uzroke na koje treba delovati da bi predupredili eventualne posledice. Kriminalistika se, za razliku od kriminologije, bavi otkrivanjem, objašnjenjem i dokazivanjem krivičnih dela, i na neki način daje upute kojim kriminalističko-taktičkim i tehničkim metodama možemo uspešno prevenirati pojedina krivična dela. Ova specifična znanja, spomenutih ali i drugih disciplina iz oblasti kriminaliteta, pomažu u izradi procena bezbednosnih stanja i projektovanju bezbednosnih sistema na makro i mikro nivou bezbednosnog delovanja. Upravo projektovanje i izrada scenarija bezbednosnih pretnji jesu osnov za kooperaciju javnog i privatnog sektora u nameri da se stvori što povoljniji bezbednosni ambijent.

Ovaj rad ima upravo nameru da apostrofira (što je i predmet pisanja) javno - privatnu kooperaciju u oblasti bezbednosti, odnosno da bliže ukaže na neke savremene izazove u ovoj oblasti. Problematizovanje savremenih izazova u javno - privatnoj sferi radi zajedničke misije očuvanja nivoa bezbednosti je danas vrlo aktuelno (ratovi, sukobi niskog intenziteta, terorizam, pandemija itd.). U tom pogledu na raspolaganju je mnogobrojna literatura koja se bavila i/ili bavi pitanjima bezbednosti. Međutim, mnogobrojnost literature, raznolikost pristupa u pisanju različitih autora, nije nužno i kvalitet pa su autori ovog rada vrlo često bili u dilemi koga autora odabrati i kojim pravcem u pisanju krenuti.

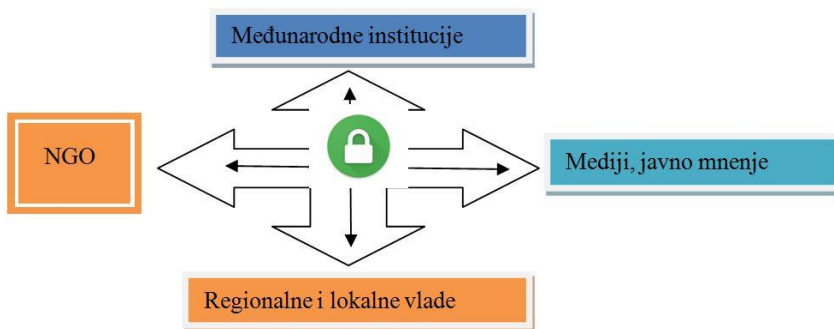
Predmet rada je javno – privatna kooperacija u bezbednosti a posebno u eri atropocena i nestacionarne klime koji u potpunosti menjaju bezbednosni pejzaž. Upravo to institucionalno i prirodno fragmentirano okruženje iziskuju – u odnosu na raniji period koga su karakterisale relativno stabilne i očekujuće promene – iziskuje potpuno drugačije, po svom sadržaju, inovativnije pristupe u rešavanju bezbednosnih problema koji u velikikoj meri nadilaze državne kapacitete i resurse. Uzimajući u obzir napred navedeno nameće se sam po sebi zaključak: država je prinuđena da u novonastalim okolnostima, u uslovima ekstenzivne pojave novih pretnji i rizika, rešenje tražži u koperaciji sa privatnim akterima, tim pre što su i oni usled komercijalizacije zainteresovani za ulazak u takve aranžmane. U svakom slučaju, kooperacija se javlja kao obostrana korist i za jednu i za drugu zainteresovanu stranu. Proces naučnog etabliranja kooperacije u bezbednosti započeo je veoma kasno zbog niza političkih, pravnih, ekonomskih, kulturoloških i sl. ograničenja koji su dugo bili nepremostiva prepreka. Međutim, početkom XXI veka, postepeno su te prepreke, najpre na Zapadu a zatim i kod nas prevaziđene i relativizovane čime je otvoren širok manevarski prostor za razvoj ove vrste koperacija. Danas postoji konsenzus među kreatorima politike, praktičarima i akademskim istraživačima da model kooperacije može igrati značajnu ulogu u različitim segmentima javne ili unutrašnje bezbednosti, odnosno

da postoji ogroman prostor za uspostavljanje aranžmana ovog tipa. Cilj pisanja rada jeste da se utvrdi svrsishodnost i/ili perspektiva „javno-privatne kooperacije“ u oblasti bezbednosti u ambijentu aktuelnih geopolitičkih konfrontacija koji generišu sve veći spektar bezbednosnih pretnji i rizika a to znači urgentno raspakivanje starih, tradicionalnih formi i modela obavljanja bezbednosnih poslova i traženja alternativnih, inovativnih, prilagodljivih i fleksibilnih rešenja i modela koji su oslobođeni starih ideoloških stega i klišeja u obavljanju poslova bezbednosti. Hipotetički okvir koji je definisan u ovom radu u vidu pitanja glasi: „javno - privatna kooperacija u oblasti bezbednosti u značajnoj meri je određena savremenim izazovima bezbednosti“. Ovako postavljen hipotetički okvir može poslužiti kao podstrek i istraživačima iz oblasti bezbednosti da pokrenu odgovarajuće projekte i da na taj način prikupe pouzdanije podatke koji se odnose na perspektivu javno - privatne kooperacije u oblasti bezbednosti.

Savremeni pristup razumevanju pojma - bezbednost

Ako pokušamo da razumemo pojam „bezbednost“ iz današnje perspektive, onda uočavamo da je ona promenila oblik i sada se promišlja šire i potpunije. Osnova promene promišljanja o bezbednosti se nalazi u determinisanju "referentnih objekata bezbednosti". Za Barija Buzana, u knjizi Kekić (2004), referentni objekat bezbednosti jeste država i koji u svojoj knjizi "People, States and Fear", tvrdi da se društvo uzdiglo na nivo države i dok je pretnja za državu – pretnja po njen suverenitet, za društvo je to pretnja po identitet. U istom tekstu autor ističe da on definiše pretnje po državu u tri smisla: ideja države (nacionalizam), fizička baza države (populacija i izvori); i institucionalni izraz (politički sistem). U savremenim okolnostima, nema sumnje da je, razmatranje, analiza i izučavanje pojma bezbednost prošireno izvan države: prema gore – međunarodne institucije, prema dole – prema lokalnim i regionalnim vladama i horizontalno – prema nevladinim organizacijama, medijima, javnom mnenju i tržištu.

Slika 1. Savremeni pristup izučavanju bezbednosti

Izvor: Autori

Zavisno od vrste i obuhvata objekta i predmeta na koji se pojam bezbednosti odnosi, razlikuju se:

- globalna bezbednost,

- međunarodna bezbednost,
- regionalna bezbednost,
- državna bezbednost,
- nacionalna bezbednost,
- društvena bezbednost,
- ljudska bezbednost (u središtu je čovek pojedinac),
- kolektivna (koncept bezbednosti zemalja članica UN),
- zajednička bezbednost (u okviru EU) i
- kooperativna bezbednost (koncept bezbednosti članica NATO-a).

Bezbednost, da se prisetimo, u političko-pravnom smislu obuhvata: mere, aktivnosti čuvanja i zaštite od ugrožavanja nezavisnosti, integriteta jedne zemlje (države, nacije) i unutrašnjeg ustavnog i pravnog poretka. (Baldwin 1997)

U prvom slučaju radi se o spoljnjoj, a u drugom o unutrašnjoj bezbednosti, pri čemu se shodno objektu zaštite razlikuju:

- opšta (javna),
- državna,
- lična,
- kolektivna i
- imovinska bezbednost.

Opšta (javna) bezbednost podrazumeva zaštitu ličnih, imovinskih, političkih i drugih prava i sloboda građana od kriminalnog uskraćivanja njihovog korišćenja. Državna bezbednost obuhvata prevenciju protiv krivičnih dela kojima se ugrožava država, odnosno političkih krivičnih dela, otkrivanje organizovanja ovih dela i sprečavanje, predupređivanje njihovog izvršenja, zatim otkrivanje sprovedenih dela ove prirode i hvatanje, gonjenje njihovih izvršilaca, odnosno organizatora. Tu se uključuju sve vrste mera, postupaka i aktivnosti usmerenih ka realizaciji postavljenih ciljeva. Lična prava i slobode obuhvataju zaštitu života, neprikosnovenost i integriteta ličnosti, zatim nepovredivost stana, tajnost pisma, sredstva veze, slobodu kretanja i nastanjanja, kao i druga lična i političkih prava. Pod zaštitom imovinskih prava podrazumeva se: obezbeđenje postojećih imovinsko-pravnih odnosa, zaštita objekata od krađe, razbojništva i svakog drugog oblika narušavanja imovinskih prava pojedinca. Završetkom „hladnog rata“ tradicionalni „realnopolitički“ koncept bezbednosti, koji počiva na međunarodnom sistemu država, proizašlom vestfalskim mirom 1647. godine, pokazao je svoju nedelotvornost u domenu nacionalne bezbednosti. Sistem država je ozbiljno uzdrman velikim promenama u međunarodnim odnosima i posledicama globalizacije, pri čemu postoje dva divergentna mišljenja, prema kojima je:

- država ostaje, s jedne strane, i dalje glavni subjekat i objekat bezbednosti u svim njenim strukturama,
- sa druge strane država, u uslovima globalizacije, postaje osnovni generator krize i uzrok nesigurnosti građana, odnosno dio problema međunarodnog sistema.

Procesi modernizacije u svakom smislu, uslovlili su preoblikovanje međunarodnog sistema država, što je, opet, uslovlilo pragmatičan nastup u preoblikovanju struktura, pri čemu je sistem država ipak ostao kao nezamenjiv princip u resetovanju odnosa u međunarodnoj zajednici i svetskoj politici. Zato pri razmatranju sadržaja pojma bezbednosti treba analizirati njegovu povezanost sa izmenjenim potrebama i redosledom zadovoljavanja interesa pojedinaca, grupa, nacija itd. To znači da je prilikom dovođenja u međusobnu vezu pojmove bezbednost i vrednost, potrebno ustanoviti u kojem obimu bezbednost označava istinsku vrednost društva i čoveka, imajući u vidu opšti sadržaj pojma vrednosti. U toj preraspodeli bezbednost je kod pojedinaca, interesnih grupa i drugih oblika entiteta dobila opravdano visoko mesto, što je i u politici a posebno u praksi zahtevalo radikalnu promenu paradigme bezbednosti koja više nije usmerena na kolektivne vrednosti i državu već na pojedince i njihove preferencije. Najveću zaslugu za taj preokret i uspostavljanje dominantne paradigme imali su predstavnici Kopenhaške škole bezbednosti na čelu sa ranije spomenutim B. Buzanom i drugim (Jensen, Viver itd). Ako shvatamo vrednosti kao važne elemente društvene svesti unutar željenih i uspostavljenih kodeksa ponašanja, bezbednost kao autohton društveni koncept i integralni deo sadržaja pojmova slobode i prava građana predstavlja jednu od osnovnih vrednosti čoveka, društva i čitave ljudske populacije koja osim opstanka, egzistencije nudi i prosperitet, životni komoditet saobrazno datim ekonomskim i tehnološkim uslovima. Sa političkog stanovišta bezbednost je uslov za opstanak života, kako pojedinačnog, tako i kolektivno-društvenog. Dalje, bezbednost kao vrednost ukazuje na postojanje društveno-istorijski formulisanog načina ponašanja ljudi, zasnovanog na potrebi da se dostigne stepen bezbednosti koji podrazumeva odsustvo pretnje i postojanje mehanizama koji ih mogu zaštititi od pretnji koje ugrožavaju njihov opstanak i egzistenciju pojedinih grupa, društva, države, međunarodnog okruženja i globalne zajednice. (Nešković, 2006)

Potrebe, kao što je to već u prednjem tekstu navedeno, predstavljaju određen nedostatak koji se nadoknađuje nekom konkretnom akcijom. Čovek primarno mora da zadovolji svoje osnovne fiziološke potrebe, a nakon toga slede potrebe za bezbednošću. Zadovoljavanje bezbednosnih potreba predstavlja istovremeno i njihovu razvojnost i osavremenjavanje u skladu sa demokratskim procesima društva i prisutnim protivrečnostima u zaštiti garantovanih prava i sloboda građana. Bezbednost prema savremenim shvatanjima, predstavlja uslovnost mogućnosti dostizanja, očuvanja i unapređenja nivoa ljudskog blagostanja, koji čini slobodan i svestran razvoj pojedinca i društva. Čovek teži i zadovoljenju ostalih potreba u koje spadaju nauka, sport, umetnost i dr., ali je bezbednost suštinski, fundamentalni uslov za ostvarenje sloboda i prava građana. Pojam interes - izražava objektivne i subjektivne strane konkretnih društvenih uslova u kojima deluju pojedinci i određene društvene grupe. (Nešković, 2006).

Kao i u slučaju vrednosti i potreba, interes određuje sadržaj pojma bezbednosti. Bezbednost kao interes predstavlja svesno, racionalno delovanje pojedinca radi sopstvenog fizičkog opstanka, ali i druge dimenzije njegove društvenosti, postojanja i rada. Određivanje bezbednosti, kao suštinskog interesa pojedinca i društvenih zajednica, određuje širenje tog interesa od pojedinačnog ka opštem.

Tako je u društveno-političkoj teoriji uobličeni tradicionalni koncept (nacionalna i međunarodna bezbednost), a u novije vreme: pojedinačna, društvena i globalna bezbednost, što znači da je prošireno istraživačko polje bezbednosti, odnosno sam sadržaj pojma bezbednosti. U zadnje dve decenije, u Zapadnim akademskim krugovima, prevladava diskurs koji bezbednost profilise kao „javno dobro”. Shvatanjem bezbednosti, kao istinske ljudske vrednosti, potrebe i interesa, dolazimo do slobode kao najuzvišenijeg ideala i univerzalne vrednosti svestranog razvoja čoveka.

Javno - privatne kooperacije – stanje i perspektive

Prebacivanje odgovornosti, usko gledanje vlastitih kratkoročnih interesa, fragmentarni pristup, orijentiranost na posledice neke su od negativnih karakteristika koje ponekad možemo uočiti u odnosima državnih bezbednosnih tela i privatne industrije bezbednosti. Brojna su dodirna područja javne i privatne bezbednosti. U zavisnosti od specifičnosti pojedinog područja bezbednosti dolazi do većeg ili manjeg preklapanja u nadležnosti i delokrugu rada. Detaljna analiza svakog od tih područja prelazi okvire ovog rada pa će biti izdvojeni samo neki od značajnijih. Privatni bezbednosni sektor svakodnevno jača svoje kapacitete. Brojke licenciranih radnika bezbednosti u privatnom sektoru su impresivne i otvaraju mogućnosti za uspostavu različitih modela međusobne saradnje. Ministarstvo unutrašnjih poslova ima važnu ulogu kad je u pitanju pomoć i usmeravanje celokupnog sistema bezbednosti, a posebno podsticanje uske saradnje sa privatnom industrijom bezbednosti u domenu javne bezbednosti a u poslednje vreme u zaštiti kritične infrastrukture koja je novom evropskom legislativom i domaćim zakonodavstvom u nadležnosti gore navedenog organa državne uprave. Kada je u pitanju javna bezbednost zbog striktno određene zone nadležnosti te datih ovlašćenja i bezbednosnih procedura ne postoji mogućnost uspostavljanja javno-privatnog partnerstva kao u drugim oblastima (infrastruktura, razvojni projekti, finansije i sl) već se isključivo može uspostavljati kooperacija između javnog i privatnog sektora. U teoriji i praksi, umesto termina „javno-privatna partnerstva” sve se češće koristi izraz „koprodukcija između javnog i privatnog”. Pojedini autori u Evropskoj uniji, npr. Nemačka, u novije vreme sugerisu upotrebu koncepta koprodukcije da bi se bolje razumela dinamika, interakcija i međudodnos između privatnih i javnih bezbednosnih aktera, odnosno područja u kojima i jedan i drugi sektor imaju zakonsku obavezu ili interes da budu uključeni po osnovu međusobne saradnje. Iako imaju različite polazne interese, preferencije ili obaveze, javni i privatni sektor su veoma zainteresovani i fokusirani ka uspostavljanju i očuvanju koprodukcije. Iz perspektive urbane bezbednosti kao i bezbednosti javnih prostora te održavanje svakodnevnog života, pitanja koprodukcije su dobili veliku fokusiranost budući da su ova fundamentalna pitanja centrirana oko same suštine bezbednosti. U referentnim radovima iz ove oblasti, navodi se da koncept koprodukcije ima brojne prednosti, odnosno benefite u odnosu na druge aranžmane, pre svega što omogućava bolje razumevanje postojećih i budućih interakcija i što, zauzvrat, sekuritizuje brojne oblasti najzad, što prizvodi široko polje javnih i privatnih aktera bezbednosti (konvergentnu mrežu). (Nolte and Westermeier, 2020)

Mogućnosti uređenja odnosa na operativnom nivou za sada možemo posmatrati na hipotetskom modelu saradnje u smislu javno-privatne kooperacije na nekoj lokaciji kao što je na primjer – glavna železnička stanica u Beogradu. Ova lokacija nema samo lokalni saobraćajni značaj već i širu dimenziju strateškog saobraćajnog čvorišta od nacionalnog značaja. Na ovoj lokaciji može biti organizovana služba privatne zaštite na način da ima prvenstveno redarsko preventivni karakter, ali istovremeno ona može biti sastavni deo pozorničke zone nadležne policijske stanice. Kroz glavnu železničku stanicu u Beogradu dnevno prođe više hiljada građana (što zbog putovanja železnicom, što zbog sadržaja u okviru železničke stanice). U stanici se zadržavaju i različite kategorije osoba: građani-putnici u lokalnom, međugradskom i međunarodnom saobraćaju, beskućnici, osobe sklone devijantnom ponašanju (skitnji, prošnji) i one koje su sklone krivičnim delima. Struktura kriminaliteta koja se može očekivati je pretežno imovinskog karaktera, s ponekim krivičnim djelom nasilja i/ili remećenja javnog reda i mira. Nadležna policijska stanica može za ovakvu lokaciju, uvažavajući druge potrebe i prioritete, izdvojiti ograničen broj policijskih službenika što otvara prostor za saradnju sa privatnim sektorom na konkretnoj mikrolokaciji. Privatni službenici bezbednosti (detektivi) kroz svoju svakodnevnu aktivnost mogu izuzetno mnogo doprineti poboljšanju stanja u oblasti bezbednosti na način:

- uočavanje specifičnih kategorija građana koji se kreću i/ili borave na užem i širem prostoru železničke stanice i identifikovanje osoba koje se neprimjereno dugo zadržavaju s namerom da otuđe imovinu drugih osoba- putnika (ostavljen prtljag, vredne stvari, novčanike itd) posebno strancima i turistima što može da nanese štetu ugledu Republike Srbije i njenom statusu poželjne turističke destinacije;
- uočavanje i evidentiranje osoba i njihovih vozila u zoni železničke stanice koje neprimereno često dočekuju i prevoze strane državljanke na proputovanju u druge zemlje kako bi se suzbila potencijalna ilegalna migracija,
- uočavanje osoba koje svojim ponašanjem (na primer, alkoholisano stanje) indiciraju na moguću opasnost oštećenja tuđe imovine, remećenja javnog reda i mira, uznemiravanja ili fizičkog napada na ostale građane;
- prate i po potrebi sprečavanje okupljanja različitih subkulturalnih skupina (makroa i prostitutki, beskućnika, pripadnika navijačkih grupa koji dočekuju protivničke navijače, skinheadse koji traže pripadnike pankera ili nacionalnih manjina da bi ih zlostavljali i sl.);
- prate i druga dešavanja jer događaji u nekim evropskim zemljama ukazuju da su baš takva mjesta i ostala saobraćajna infrastruktura (autobuske stanice, rečna pristaništa i sl) potencijalne mete terorističkih napada⁴ i

⁴ Privatne agencije ili preduzeća u novije vreme postaju meta terorističkih napada zbog toga što predstavljaju simbole neke nacije ili potencijalni izvor novca koga teroristi nastoje prigrabiti otmicom službenika privatne zaštite (detektiva) ili menadžmenta (*Belfrage, Eric: Public-private sector cooperation, Stockholm International Peace Research Institute Yearbook, Oxford University Press, 2004. str. 33.*)

važno je pažnju usmeriti na ostavljene predmete, osobe čije ponašanje indicira na takva krivična dela.

Nabrojano (mada ima takvih situacija i aktivnosti mnogo više) predstavlja samo mali ilustrativni prikaz dela potencijalnih bezbednosno značajnih situacija i aktivnosti. Većinu će službenici privatne zaštite (detektivi) moći ranom reakcijom adekvatno rešiti ali ukoliko procene da to prelazi njihove mogućnosti svakako će potražiti podršku od strane policijskih službenika. O svim bezbednosno interesantnim zapažanjima, zapisanim opisima ponašanja osoba, podacima o vozilima koje su uočili u zoni službenici privatne zaštite (detektivi) moraju obavijestiti nadležne policijske službenike. Aktivnosti policijskih službenika na nekom prostoru su usmerene na iste probleme i jasno je da će efikasnost biti veća ako se njima bavi više ljudi, ako pri tome pravovremeno razmenjuju informacije i potpomažu se međusobno. Od policijskih službenika se očekuje da uspostave neposrednu komunikaciju sa službenicima privatne zaštite (detektivima), edukativno deluju kroz ukazivanje na potencijalne probleme, da pruže upute i ocene složenosti i opasnosti koju nosi određena situacija, da ponude načine rešavanja konfliktnih i potencijalno konfliktnih situacija. U tom smislu vrlo je značajna saradnja njihovih nadređenih i koji će se periodično sastajati, razmatrati saradnju, koordinirati postupanje u konkretnim situacijama i događajima, ali i otklanjati nesporazume, otvoreno razgovarati o problemima. Praktično, oni su na istom zadatku i ukoliko žele biti uspešni moraju sarađivati, komunicirati i, u krajnjem. „čuvati leđa” jedni drugima.

Potrebu za razvijanje partnerskog odnosa nalazimo u još nekoliko područja bezbednosti. Među najznačajnije se mogu ubrojiti obezbeđenje javnih okupljanja. Svakodnevna praksa i česti događaji s teškim posledicama nas upućuju na taj problem, posebno kada je reč o javnim okupljanjima sportskog karaktera. Iako je reč o zakonski precizno definisanoj situaciji ovo područje bezbednosti zahteva dodatne napore koji će dovesti do delotvorne primene zakona. Na primer, službenika privatne zaštite (detektiva) u ulozi redara na većim skupovima (utakmicama) treba dodatno osnažiti (obučiti, edukovati) radi dosledne primene bezbednosnih mera do te mere da oni mogu bez većih teškoća samostalno rešavati složene bezbednosne probleme.

Treba istaći da su važni pomoci realizovani kroz angažman privatnih preduzeća u oblasti bezbednosti u obezbeđenju minimalnih mera zaštite u poslovanju s gotovim novcem i vrednostima. Uvođenjem tih mera smanjen je broj razbojništava u bankama, menjačnicama, poštama itd., međutim pojavni oblici tih krivičnih dela imaju teže posledice obzirom da počinioci moraju uložiti dodatne napore da bi došli do novca. Službenici privatne zaštite (detektivi) angažovani na poslovima fizičke zaštite u objektima i/ili tokom transporta novca dodatno su ugroženi i potrebno je dodatno osposobljavanje i opremanje službenika privatne zaštite (detektiva), ali i uvođenje mera iz segmenta tehničke zaštite kako bi se počinioci odvratili od činjenja tih krivičnih dela. (Petrović, 2021)

Zaključak

Iako bismo vrlo lako postigli saglasnost oko krivičnih dela kao bezbednosnih prioriteta u nekoj sredini ne treba smetnuti s uma mogućnost i obavezu ranog delovanja na uzroke problema. Ranom detekcijom potencijalno opasnih situacija i ponašanja te sistemskim delovanjem na njih možemo redukovati i neka vrlo teška krivična dela. Zbog učestalosti takvih devijantnih ponašanja koja dovode do težih posledica nužna je zajednička saradnja svih aktera koji se bave bezbednošću. Policija u tom procesu treba preuzeti vodeću i kordinirajuću ulogu ali trebamo težiti da se, najpre konceptualno a zatim i normativno definišu sva relevantna pitanja koja uključuju zajednički nastup policije i privatnog sektora. Uprkos ekspanziji privatnog sektora i sve češćeg pokušaja lobiranja da privatni sektor dobije jače prerogative u obavljanju svojih svakodnevnih poslova, policija mora ostati i dalje osnovni subjekt zaštite javnog reda i mira i nosilac javne bezbednosti i ta ključna pozicija ne sme biti dovedena u pitanje. Svaki pojedinac i u javnom i u privatnom sektoru bezbednosti ima određeni kreativni potencijal koji usmerava na rešavanje konkretnih problema s kojima se susreće u svakodnevnom poslu ali nijednog trenutka to ne sme da naruši zakonitost postupanja niti da omogući sve učestalije pokušaje i napore da privatna industrija bezbednosti (privatne agencije) obavljaju policijske poslove pravdajući to činjenicom da policija zbog ograničenih resursa to nije u mogućnosti. Takve pokušaje treba u samom startu sankcionisati.

U Srbiji na žalost, još uvijek nema slobodnog tržišta usluga privatnog obezbeđenja, nije u pitanju državni intervencionizam u pogledu korekcije tržišnih anomalija, već se ova anomalija javlja kao posledica instrumentalizacije državnog aparata u partikularne/partijske svrhe i pravne neuređenosti ovog područja. S tim u vezi, većina istraživača koji se bave ovom problematikom u našim uslovima smatra da izlaz iz ove situacije treba tražiti prvenstveno u dnošenju potpunijih normativnih rešenja uvažavajući i tzv. „strana iskustva i dobre prakse“ uz istovremeno iznalaženje adekvatnih modela koprodukcije između javnog i privatnog sektora koja mora imati svoj normativni okvir shodno evropskim standardima i smernicama.

Literatura

1. Baldwin, D. A. (1997). *The concept of security, Review of International Studies*
2. Belfrage, E. (2004). Public-private sector cooperation, Stockholm International Peace Research Institute Yearbook, Oxford University Press, str. 33.
3. Kekić, D. (2004.). *Kultura bezbednosti u savremenim shvatanjima bezbednosti*, FPN, *Bibliid 0025-8555,56(2004)*, Vol. LVI, br. 2-3
4. Matic, R. (2005). *Svrha i funkcija policije kao društvene institucije – prilog razmatranju sociologije policije*, Društvena istraživanja, Zagreb
5. Nešković, S. (2006). *Bezbednost i reforme u Srbiji*, Prometej, Beograd, str.11-17

6. Nolte, A., Westermeier, C. (2020). Between Public and Private: The Co-production of Infrastructural Security, *Politikon*, 47:1. pp. 62-80. doi: 10.1080/02589346.2020.1712831
7. Petrović, P. (2021). Angažovanje privatnog obezbeđenja u javnim službama i ustanovama. Grupa 484. Beograd

MARKING THE MODERN CHALLENGES OF PUBLIC-PRIVATE COOPERATION IN THE AREA OF SECURITY

Miodrag Komarčević¹, Cvijetin Živanović², Ivan Arnautović³

Abstract

The global security environment is marked by two converging processes: privatization and militarization, which with different dynamics, scope, intensity and method reconfigure recent security policies, strategic agendas, scientific and research approaches, but also the practice of security itself. The widely accepted privatization of security, in addition to the reduction and fragmentation of the state's monopoly of force in this area, enables the introduction of non-state actors that independently or in cooperation with traditional state bodies perform an increasing number of security tasks. Therefore, public-private cooperation in the field of security arises as a result of globalist efforts to reduce the influence of the national state in the field of security, while at the same time opening space for the introduction of the private sector to which the state will precisely define through the normative framework and then entrust the performance of a whole series of tasks that were previously traditionally performed exclusively by state bodies. However, when performing security tasks by a public or private actor, risks often arise that require continuous monitoring and then management, i.e. the existence and formalization of a risk management strategy as well as accompanying methodologies and finally defining or determining a whole spectrum of tools, instruments and means for overcoming, not only current but also evolving, convergent and especially systemic risks. From the perspective of the proliferation of numerous strategies and methodologies for preventing, mitigating or remediating risks in this area, special attention will be paid in the paper to new risks that arise due to the extreme complexity, uncertainty and unpredictability of atropocent and climate risks and their impact on the field of security, including their reflections on the cooperation of the public-private sector in the field of security.

Key words: Public-private cooperation, security, risk, atropocene.

¹ Miodrag Komarčević, Ph.D, Vocational School of Organizational Studies EDUKA, Belgrade, Serbia, E-mail: miodrag.komarcevic@vos.edu.rs

² Cvijetin Živanović, Ph.D, Vocational School of Organizational Studies EDUKA, Belgrade, Serbia, E-mail: cvijetin.zivanovic@vos.edu.rs

³ Ivan Arnautović, Ph.D, Vocational School of Organizational Studies EDUKA, Belgrade, Serbia, E-mail: ivan.arnautovic@vos.edu.rs